

14. Појединац и заједница у Израиљу

Предмет: Старозаветна теологија

доц. др Ненад Божовић

Београд, 31.03.2021.

Литература

- Вилер Робинсон, *Појединац и заједница у Израилу*, часопис Логос, ПБФ Београд 2013, 7-20.
- J. McKenzie, *Starozavjetna biblijska teologija*, u: *Biblijska teologija Starog i Novog zavjeta* (prir. M. Zovkić), *Kršćanska sadašnjost*, Zagreb 1980, 146-225 (пдф на српском 24-28, одељак човек у заједници).

Појединац и номадска заједница

- Почеси Израиља – номадска заједница (Књига постања)
- Амбивалентност номадске заједнице: дијалектика тескобног странствовања и слободе
- Избеглички карактер Пентатеуха, тескобно искуство странствовања, миграција (Аврам и Сара у Египту, сукоби са Гераром, Јаков у Харану, Израиљ у Египту)
- „Демократичност“ јеврејског друштва потиче из номадске заједнице – невезивање за градове, за систем, слободарски дух (Аврам у односу на Содом, Јаков и Сихем)

Појединац и номадска заједница

- Устројство номадске заједнице – ендогамија, улога pater familias-a (поглавице)... (из лекције о патријарсима)
- Њихова веза била је крвна, сродничка осим у случају прихваћених странаца (Агара Мисирка, Елиезер Дамаштанин) који су се групи придруживали јер пустиња није дом усамљеног појединца.
- Слобода и обавезе појединца у номадској заједници: у заједници појединац мора да поштује строга правила и слуша старије, али увек има своје место, јасну улогу и заштиту; без заједнице, појединац не може да преживи у пустињи

Појединац и номадска заједница

- Номадска задруга мора да буде довољно велика да се брани сама од нападача, а некад и сама да напада, али никада толико велика да јој не буду довољне залихе воде у оазама приликом путовања.
- У раним фазама заштитно начело заједнице била је крвна освета, односно одмазда за зло учињено саплеменику (нпр. Ламехова песма)

Појединац, заједница, нација

- породица, род, племе – стварање политичких група
- Савез са Синаја – формирање Израиља као нације
- Израиљ као нација је утемељен као религијска пре свега, а не као етничка заједница (отворен идентитет – приступају му и обесправљени Хананци)
- Нација утемељена на религијском идентитету, али сусрет Бога и људи под Синајем се не одиграва са појединцима у Израиљу него са целим народом (свим племенима, породицама до крајњег појединца)

Појединац и заједница у доба судија

- Освајање Ханана - Деворина песма – основ националног јединства јесте оданост Јахвеу и заједнички војни подухват против Хананаца
- Доминантност племенског уређења – племенска конфедерација са религијским идентитетом
- Породица, род, племе прераста полако у село, град и царство
- Веза између села и града је такође веза сродника (старинске заједнице биле су доста малене те су обично, попут данашњих села на Блиском Истоку, породице у њима биле тако повезане да се лако примјењивала аналогија сродства)

Појединац и заједница у доба монархије

- Жилавост племенских структура - делотворност породице и примарне заједнице наставља се дуго током монархијског периода (Давид иде у Витлејем из Јерусалима да учествује у приношењу жртве у свом племену, Авесалом и стрижење оваца итд)
- Самуило зове Саула на ручак после жртвоприношења где је присутно тридесет гостију – главари породица, представници још мањих породица
- Структура друштва: Хоризонтално најниже мање компактне породице, затим представници фамилија, главари села, главари племена и градске старешине – на врху Израил као колективни идентитет, нација

Појединац и заједница у доба монархије – ЛИЧНОСТ ЦАРА

- Једино право политичко друштво у СЗ је монархија, јер надилази племенску свест и заснива заједницу на политичком консенсусу
- Основ јединства монархије је личност цара који у себи инкорпорира народ којим управља
- У политичком друштву као и у групи сродника јединство је у коначној линији лично и темељи се на оцу, патријарху или цару.
- Јединство групе је водоравно и окомито: водоравно се протеже на све чланове тадашње генерације, а окомито се протеже кроз све раније генерације.

Појам саборне – корпоративне личности

- За разумевање односа појединца и заједнице кључно је разјаснити појам саборне личности (корпоративна личност)
- Персонификовање групе води ка формирању саборне личности
- Пример: старозаветни патријарси са својим личним обележјима и доживљајима поседују црте за које се вјеровало да су својствене Израиљу те наговештавају договштине народа који од њих потиче: Јаков у односу према Исаву и Лавану јасно одражава Израиља у односу према Едому и Арамејцима.
- Савезнички однос Израила према Јахвеу пребачен је уназад у Савез између Авраама и Јахвеа у којем је Авраам идеални савезник.

Цар као саборна личност

- Цар је такође таква корпоративна личност - сличност са Старим Оријентом, али је разлика је у трансцендентној супериорности Јахвеа је је цар једнако поданик Јахвеов као било који други Израилац.
- Израилски цар не може бити видљиво очитовање Јахвеове величине као на СО, јер би то значило да представља Јахвеову слику. Цар је харизматична личност и ништа више. Уз те резерве цар у себи инкорпорира срећу и судбину Израила.
- Уколико поштује Савез са Синаја, цар свом народу доноси добробит, а ако не, Бог га напушта и он постаје узрочник трагедије сопственог народа (нпр идолопоклонички цареви)

Пројављивање појединца кроз пророчку свест

- Пророци добијају појединачан призив, али је њихова порука упућена заједници
- Основ пророчке поруке је био њихов сопствени, лични однос према Богу, односно пророчка порука извире из личног односа са Богом
- Бог Израиља је схватан као Личност па и сваки појединац своју сопствену личност може продубити тек кроз заједницу са највећом Личношћу (откривајући ту Личност ми откривамо и сопствену)
- Пророци су претходници разумевања пунијег смисла појединачне личности – каснијег хришћанског персонализма

Пројављивање појединца кроз пророчку свест

- Морални захтеви које они постављају Израиљу произлазе из личног искуства Бога као праведног и доброг
- Угрожени појединац у заједници – интересовање пророка (удовице, сирочад, роб-слуга и избеглице)
- Пророк Исаија: „Престаните зло чинити, учите се добро чинити, тражите правду, подижите потлаченог, дајте правду сирочету, браните удовицу“ (1, 16-17)
- Амос: „продајете убогога за једне опанке“, „у судовима гледате ко је ко“

Пројављивање појединца кроз пророчку СВЕСТ

- Њихова порука је била упућена целом народу, али то значи да су од сваког појединачног Израиљца захтевали правду и милост према суседу као истинско и суштинско испуњење Божијих заповести – порука заједници захтева *појединачан одговор сваког понаособ*
- Пророчко деловање води у страдање и у отуђење од заједнице због истине
- Утеху за тескобе прогона пророци су увек налазили у дубљем осећању Бога

Пројављивање појединца кроз пророчку свест

- Саборна личност Израилља може имати односа са Богом само из унутрашњег и појединачног заједништва
- престаје да буде спољашњи захтев за променом понашања него унутрашњи, лични доживљај – пророк Јеремија каже да ће Бог уписати закон у срца људи што је индивидуални доживљај
- ово усредсређење на лични сусрет са Богом доводи пророка Језекиља до схватања индивидуалне одговорности за грех наспрам колективне (неће више бити «оци једоше кисело грожђе, а синовима трну зуби»)

Однос личне и групне одговорности

- У изопаченост може запасти цела друштвена група: све човечанство гине у потопу, Содом и Гомор гину у ватри која пада с неба.
- Модерном човјеку је теже прихватити колективну кривицу која је подлога причи о Ахану (ИНав 7) те о Сауловим потомцима (2 Сам 21), јер је идеја о групној одговорности доста страна нашем начину размишљања, али је ваља посматрати у оквиру израиљског размишљања о друштву као заједници припадника који су повезани сродством.
- Та идеја показује да је Израил дубоко вјеровао у стварност кривице те сматрао да кривица допире много даље од појединца који је сагријешо: кривица је болест, зараза која нагриза цијелу групу у којој је гријех начињен.

Појединац и заједница у Новом Завету и Цркви

- Исцељење слепога од рођења у Јн 10 – напуштање тезе о генерацијском преносу кривице
- Оснивање Цркве као Тела Христовог – сви су једно у Христу, али свако ка Богу напредује и кроз лично усавршавање и кроз живот у заједници
- Дух Свети оснива и одржава заједницу која превазилази све сродничке, националне и расне оквире, која је отворена и инклузивна

Актуелност односа појединца и заједнице данас

- Сав напредак долази кроз појединачну иницијативу и посредством деловања мањине (као некада пророка и пророчких братстава)
- Слободарски дух пустиње (номада) и нека инхерентна „демократичност“ старозаветне заједнице дала је велики допринос напретку човечанства
- „Народ снажних потреса, наглих промена, идеја, род појединачних генија“ – историја Израиља је и историја великана Мојсије, Илије, Амоса, Осије, Јеремије и Исаије

Актуелност односа појединца и заједнице данас

- Напредак који је Израилъ начинио ка дубљој истини био је условљен живом вером у духовни и невидљиви свет и без такве трајне оданости нечем већем и трајнијем од пролазних идеја појединачне генерације не може бити трајног успеха.
- Ростовцев: „Није ли свака цивилизација осуђена на пропаст чим почне да продире у масе“
- Популаризација чак и религијске истине подразумева неки компромис са њеном истинољубивошћу – увек постоји потреба за појединцем који подноси снагу своје визије и истрајава у незахвалном задатку критичког осврта на своју заједницу